тання, або аналітиками характеризуються види роботи не властиві економічному аналізу. Ми вважаємо важливими помилками найменування технічних та спеціальних прийомів економічного аналізу методами та змішування завдань такого аналізу з його об'єктами. Якщо в першому випадку у читача лише виникнуть сумніви у рівні філософської підготовки авторів таких стверджень, то друга помилка призводить до необґрунтованого виділення одних видів аналізу, або хибного трактування суті та завдань інших (проектний аналіз). Не менш важливою проблемою є застосування у практиці теоретичних висновків. Так, ні в кого з аналітиків не викликає сумнівів поділ економічного аналізу на техніко-економічний та фінансово-економічний. Проте спочатку в учбових планах та інших нормативних актах, а потім в літературних джерелах найчастіше необґрунтовано виділяються як окремі види аналізу економічний, фінансовий, управлінський. Адже фінансовий аналіз є економічним, а в склад економічного повинен входити фінансовий. Обидва ці види мають зміст, якщо їх результати використовуються для керівництва господарськими органами, тобто вони обидва є управлінськими.

Для усунення названих і деяких інших недоліків вважаємо необхідним створити на рівні Міністерства освіти і науки України координаційну раду з метою розробки та реалізації правильних і єдиних підходів до вирішення теоретичних та практичних проблем економічного аналізу. На рівні вузів такими питаннями повинні займатися збережені та новостворені, з участю такої координаційної ради, кафедри економічного аналізу.

П. Я. Попович, канд. екон. наук, доц.
ТАНГ

ОСНОВНІ АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Концепція економічної безпеки активно розробляється на макрорівні протягом декількох сторіч, на мікрорівні — останні 30 років. Це викликано тим, що наприкінці 60-х — початку 70-х рр. XX століття відбулась якісна зміна рівня господарських ризиків. Для відображення цього якісно нового рівня прийнято використовувати терміни «динамічність», «мінливість», але, по суті, мова йде про таку зміну як зовнішніх, так і внутрішніх факторів господарської діяльності, що призводить до різкого зниження стабільності економічних систем. Як наслідок, досягнення стійкого функціону-

вання підприємства вимагає і значного обсягу ресурсів, і продуманої стратегії, і впровадження технічних систем захисту.

У цілому економічну безпеку господарюючого суб'єкта можна визначити як комплексну систему забезпечення і захисту економічних інтересів організації, підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз (джерел небезпеки), створювану і регульовану шляхом здійснення комплексу заходів, спрямованого на підтримку стійкості функціонування і можливості розвитку підприємства як незалежного суб'єкта, що господарює.

У даному визначенні необхідно звернути увагу на такі аналітичні аспекти.

1. Одним з основних параметрів економічної безпеки є незалежність підприємства як господарюючого суб'єкта. Саме забезпечення незалежності виходить на перший план в умовах активного процесу злиття, у тому числі і несприятливих. Загроза економічній і юридичній незалежності підприємства може виходити як від конкурентів, так і від безпосередніх контрагентів підприємства, у тому числі банків, фінансово-промислових груп чи бізнес-груп, місцевих адміністрацій, що прагнуть встановити істотний контроль над діяльністю підприємства. Такі процеси характерні не тільки для української економіки. Терміни «hostile buy-out», «leveraged by-out», «external control» не сходять зі сторінок економічної преси країн Заходу.

2. Істотною характеристикою економічної безпеки є стабільність і стійкість функціонування підприємства. В даний час набуває усе більшого поширення термін «компенсаційний потенціал», яким позначають здатність підприємства (регіону, країни) підтримувати стабільність діяльності в умовах реалізації зовнішніх чи внутрішніх загроз. Як правило, для оцінки рівня компенсаційного потенціалу підприємства широко використовується ситуаційний аналіз.

3. Ще однією істотною характеристикою економічної безпеки підприємства є можливість забезпечення не тільки функціонування, а й розвитку, створення сприятливих умов для розширеного відтворення, диверсифікованості діяльності, зростання економічного й інтелектуального потенціалу, створення корпоративної культури, спрямованої на стратегічний розвиток підприємства.

4. Забезпечення економічної безпеки може бути здійснено тільки шляхом створення комплексної системи, що передбачає запобігання загрозам (система керування ризиками), нейтралізацію реалізованих загроз (система антикризового керування гос-

подарською діяльністю), нарощування компенсаційного потенціалу (стратегія розвитку).

Забезпечення економічної безпеки тісно пов'язано з інформаційною, технічною, екологічною безпекою підприємства, а також з особистою безпекою персоналу підприємства.

Коли характеризуємо поняття економічної безпеки підприємства, слід відзначити ряд моментів:

1. Економічну безпеку реалізують через баланс інтересів підприємства та його контрагентів, що має динамічний характер.

2. Систему забезпечення економічної безпеки формують, виходячи з імовірності виникнення не тільки зовнішніх, а й внутрішніх загроз (наприклад, бюрократична структура керування компанією і відповідна їй корпоративна культура може являти собою значно більшу небезпеку для стратегічних інтересів компанії, ніж зовнішні загрози).

3. Система забезпечення економічної безпеки повинна не тільки реагувати на уже існуючі загрози (реактивний характер), але, в першу чергу давати можливість запобігати потенційним загрозам (активний характер).

Діяльність підприємства щодо створення системи забезпечення економічної безпеки має такі напрямки:

- захист матеріальних і фінансових цінностей;
- захист персоналу і забезпечення його лояльності;
- захист інтелектуальної власності, забезпечення комерційної таємниці;
- інформаційне забезпечення діяльності, включаючи внутрівиробниче планування і підтримку іміджу;
- правове забезпечення діяльності підприємства, моніторинг ділових партнерів;
- створення матеріальних і фінансових резервів, необхідних для підтримки компенсаційного потенціалу підприємства.

Таким чином, для створення системи забезпечення економічної безпеки необхідна реалізація цілого комплексу заходів — економічного, правового, технічного, фізичного і навіть психологічного захисту.

Під процесом забезпечення фінансової складової економічної безпеки господарюючих суб'єктів слід розуміти сукупність заходів, спрямованих на запобігання збитків від негативних впливів на їхню економічну безпеку у різних аспектах фінансово-господарської діяльності.

Процес забезпечення фінансово-економічної безпеки організації складається з кількох етапів.

На першому етапі необхідно визначити види і причини виникнення негативних впливів на економічну безпеку підприємства.

Негативні впливи, що загрожують фінансовій складовій економічної безпеки організації, можуть мати суб'єктивний і об'єктивний характер.

До негативних впливів суб'єктивного типу відносять внутрішні і зовнішні впливи, в основі яких усвідомлені дії з метою завдання шкоди організації, а також неякісна робота її працівників чи бізнес-партнерів.

На відміну від впливів суб'єктивного характеру, негативні впливи об'єктивного плану є результатом обставин нездоланної сили або схожих за своєю суттю і джерелами виникнення обставин політичного і макроекономічного характеру, тобто обставин, не зв'язаних прямо з діяльністю даної організації чи її працівників.

У підрозділі розмежування негативних впливів суб'єктивного типу на внутрішні і зовнішні відбивається джерело виникнення загрози. Наприклад, внутрішні негативні впливи можуть бути зумовлені помилковими, а іноді і несумлінними діями чи бездіяльністю її працівників у такій важливій сфері, як фінансове планування і керування активами.

Причинами значних збитків можуть стати неефективне керування оборотними коштами і структурою капіталу та недостатній контроль за співвідношенням основних і оборотних коштів, позикових засобів і власного капіталу. Це може бути зумовлено недостатністю оборотних коштів, необхідних для ефективного технологічного розвитку підприємства, низькою кваліфікацією управлінського персоналу, відсутністю на підприємстві системи управлінської інформації, свідомими діями, спрямованими на ослаблення позицій підприємства.

На другому етапі процесу забезпечення фінансово-економічної безпеки необхідно діагностувати стан системи економічної безпеки підприємства і дати оцінку поточного рівня його економічної безпеки. При цьому докладно аналізують як саму загрозу негативних впливів на безпеку організації, так і можливий збиток від цих впливів. Для забезпечення максимального ефекту у запобіганні загрозам таких впливів кожна організація повинна мати у своєму розпорядженні систему збору, аналізу й оцінки інформації про стан її економічної безпеки.